

UNIVERSITATEA BABEȘ-BOLYAI
FACULTATEA DE TEOLOGIE ORTODOXĂ

REZUMAT

Doctorand: Vintilă Rafael

CLUJ-NAPOCA
2026

Cuprins

Introducere	4
1. Motivația alegerii temei de cercetare	4
2. Importanța și actualitatea temei de cercetare	6
3. Logica temei de cercetare în cadrul disciplinei Teologie Pastorală	8
4. Obiectivele științifice asumate în cadrul cercetării	13
5. Stadiul actual al cercetării	15
6. Metodologia cercetării	15
7. Miza cercetării	18
Capitolul I	19
Astrologie și mitologie la vechile civilizații	19
1.1 Considerații generale.....	19
1.2 Analiza zodiacului la civilizațiile orientale. Mitologie versus astrologie	25
1.3 Analiza zodiacului la civilizațiile europene	68
Concluzii	97
Capitolul II.....	105
Astrologia ca instrument psihologic/terapeutic. Perspectiva creștină.....	105
2.1 Jung și astrologia psihanalitică	105
2.2 Astrograma și importanța acesteia în tratamentul psihanalitic.....	111
2.3 Exploatarea semnelor zodiacale în psihologie și teologie.....	116
2.4. Astrograma ca hartă simbolică a sinelui: aplicații în psihologia abisală.....	147
2.5 Perspectiva integrativă asupra folosirii astrologiei ca instrument psihologic	148
Concluzii	158
Cap.III Astrologia/zodiacul în textele religioase	161
3.1 Astrologia în Vechiul și Noul Testament.....	161
3.2. Astrologia în Vechiul și Noul Testament: între exegeza autentică și lecturile eronate ale textelor sacre	169
3.2.1 Despre falsa distincție între „închinare” și „consultarea semnelor”	169
3.2.2 Despre manipularea textelor cosmologice (Facerea 1,14; Iov 38,31–32).....	172
3.3. Textele profetice de condamnare: ignorate sau reinterpretate	173

3.4 Absența confruntării patristice și a hermeneuticii ortodoxe contemporane	174
3.5 Concluzie teologică: între simbol și idol.....	176
3.6 Astrologia și zodiacul în texte pastoral-liturgice	178
3.7 Repere pastorale privind ocultismul și relația sa cu astrologia	185
3.8 Poziția canonică față de astrologie, ghicitorie și practici oculte	186
3.9 Aspecte liturgice	188
Concluzii	190
Cap. IV	193
Evocarea lui Dumnezeu în mijlocul cerului/semnelor zodiacale	193
4.1 Analiza iconografică – Dumnezeu și semnele zodiacale în locașurile de cult ortodoxe.....	193
4.2 Cosmosul și lăcașul de cult – o perspectivă patristică	194
4.3 Zodiacul și lăcașul de cult în discursul teologic contemporan.....	196
Concluzii	207
Bibliografie	215
Surse.....	215
Lucrări generale și speciale.....	215
Reviste	224
Surse electronice	224
Anexe	226
Anexa 1	226
Anexa 2	229
Imagini ale Zodiacului în diferite locașuri de cult din lume	229
Anexa 3	238
Imagini ale diferitelor sisteme de zodiac	238

Rezumat al tezei doctorale „Zodiacul între mit și pastorație Psihoteologie și iconografie”

Cuvinte cheie: zodiac și teologie ortodoxă, astrologie și credință creștină, simbolism cosmic, iconografie zodiacală, liber arbitru și destin, idolatrie și discernământ spiritual, horoscop și sincretism religios, pastorație contemporană.

Contextul cercetării și obiective

Teza de doctorat „Zodiacul între mit și pastorație” (coordonată de Arhim. Prof. Univ. Dr. Hab. Teofil Tia de la Facultatea de Teologie Ortodoxă, Universitatea „Babeș-Bolyai” Cluj-Napoca) **analizează critic semnificația zodiacului și a astrologiei din perspectiva teologică și pastorală ortodoxă.** Lucrarea pornește de la premisa că **cerul și astrele** au o relevanță specială pentru foarte mulți credincioși (atât în macrocosmos, cât și în microcosmosul uman), de aceea este importantă **reinterpretarea teologică a motivelor astrologice prezente în credințele populare și în iconografia ortodoxă.** Scopul este de a elucida legătura spirituală dintre Cer și Pământ, analizând zodiacul ca parte a creației divine. Teza își asumă și o **perspectivă psihoteologică, axată pe aspectul simbolic și terapeutic** al astrologiei, cu referințe la psihologia analitică a lui Jung.

Temele teologice și pastorale principale

- **Zodiacul și creația divină:** Lucrarea subliniază că semnele zodiacale fac parte din Creație. Din perspectiva Ortodoxiei, astrologia nu poate constitui o putere în sine, ci doar un limbaj al creației. Ca atare, textele biblice condamnă ideea închinării la stele ca idoli: „*toți sunt zeii lumii*” (Sab 13:1-2). Sfântul Ioan Damaschin afirmă că destinul omului nu este condus de mișcarea planetelor, ci suntem „*făcuți liberi de Creator și stăpânii faptelor noastre*”. Accentul tezei este că astrologia trebuie văzută simbolistic, ca o oglindire a lui Dumnezeu, în calitatea lui de **Creator al universului** (cf. Isaia 44:24-25), **nu ca forță determinantă a destinului uman.**
- **Exegeza scripturală și tradițională:** Capitolul teologic evidențiază exegeza ortodoxă a textelor care par să permită ghicitul în stele. De exemplu, Deuteronom 18:10–12 interzice expres „să nu se găsească la tine ghicitor, astrolog, vrăjitor...”, ceea ce întărește convingerea creștină tradițională. Totodată, se analizează episodul cu proorocul Daniel (Dan. 2:27–28), care subliniază **neputința ghicitorilor păgâni comparativ cu revelația dumnezeiască.** Lucrarea constată și **lipsa abordărilor patristice ample asupra zodiacului**, consemnând confuziile care au apărut când practici oculte au fost absorbite sau amestecate cu elemente creștine. Între concluziile teologice se **subliniază distingerea**

decisivă între simbol și idol: credința creștină poate folosi simboluri cosmice (de pildă, icoanele cu elemente astrologice) ca mărturie a grijii lui Dumnezeu față de omenire, dar orice interpretare astrologică care pretinde controlul asupra destinului este idolatrie.

- **Iconografie și simbolism pastoral-liturgic:** Teza explorează concret utilizarea zodiacului în **arta sacră ortodoxă**. Studiul evidențiază, de pildă, reprezentarea lui Dumnezeu-Tatăl între cele douăsprezece zodii (cum se întâlnește la Mănăstirea Voroneț), care transmite un mesaj teologic clar: astrele sunt creația Lui Dumnezeu, iar Împărăția Cerurilor (prezentă prin îngeri și culoarea aurie) nu este determinată de ele. Textul iconografic explicativ (din Scriptură, cum ar fi Isaia 44) reafirmă că „**Cine a creat cerurile și pământul este Domnul; dacă planetele ar conduce viața noastră, unde e liberul arbitru și planul mântuirii?**”. Astfel, teza arată că **scena zodiacală în biserici are rol catehetic: amintește credincioșilor că atât viața lumească, cât și cea veșnică, stau în mâna lui Dumnezeu**. Se mai menționează și istoria „Omului zodiac” medieval, legăturile cu tradițiile creștine timpurii și influențele iconografice răsăritene, relevând cum simbolurile cosmice au fost **reinterpretate în Sfintele Icoane**.
- **Abordare psihologică/psiho-teologică:** Capitolul dedicat perspectivei psihologice demonstrează cum astrologia **funcționează ca limbaj mitic și terapeutic**. De exemplu, se discută teoriile lui Jung despre arhetipuri și conectarea zodiacului cu psihicul uman (imaginea zodiacului ca „centură imaginară” a cosmosului ce reflectă microcosmosul interior). Argumentul este că, din perspectivă creștină, **cifrele și semnele astrologice pot fi interpretate ca manifestări simbolice ale nevoii umane de sens și armonie**, nu ca instrumente predictive sau magice. Practic, lucrarea propune **redarea unei viziuni holistice**: astronomia analizată teologic și psihologic poate îmbogăți înțelegerea pastorală a condiției umane (de exemplu, în consilierea spirituală), atât timp cât se recunoaște că puterile cosmice nu sunt în cele din urmă închinabile, ci revelații ale Creatorului.

Metodologie și analiză critică

Teza utilizează o metodologie interdisciplinară: pe de o parte, **analiză exegetică** a textelor biblice și a scrierilor patristice – examinând cu atenție pasajele din Vechiul și Noul Testament legate de stele, precum cele din Deuteronom, Isaia, Ieremia. Pe de altă parte, recurge la **cercetare iconografică și teologică** comparată, identificând reprezentări istorice ale zodiacului în artă sacră și explicând semnificația lor doctrinară. Adicional, include o **analiză psiho-teologică**, folosind referințe la psihologia analitică (Jung, Forer etc.) și la exemple contemporane (studiul horoscopului ca fenomen social).

Criticile majore identificate în lucrare vizează: **absența clară a unei hermeneutici ortodoxe contemporane asupra astrologiei** (accentul că “lumea creștină nu face referiri explicite la astrologie ca destin”), lipsa unor studii sinteze la nivel național, și posibila tendință sincretistă a credincioșilor moderni. În privința argumentației, teza reușește să aducă împreună mai multe domenii: ea **merge dincolo de simpla condamnare morală** (deși spune clar că *ghicitul e păcat* conform Bibliei) și propune în același timp reinterpretări creative. De exemplu, renunță la viziunea esoterică a astrologiei ca forță magică și o redefinește ca **simbolism și instrument explicativ al legăturii om-cosmos** (reinterpretând textele scripturale ca avertismente împotriva idolatriei, nu ca afirmații anti-științifice).

Metodologic, teza este riguroasă în folosirea citatelor: în primul rând din Sfintele Scripturi și Sfinții Părinți (ex. Deut. 18:10-12, Ier. 27:9-11), în al doilea rând din lucrări teologice românești contemporane (Părinți, meditații pastorale – inclusiv Danion Vasile este citat). Cercetarea se limitează la sfera ortodoxă românească și occidental-ortodoxă; alte confesiuni creștine (catolice, protestante) nu sunt integrate. Studiul apără o **teză de convingere creștină, căci identifică categoric astrologia cu superstiția**, fiind foarte corectă din punct de vedere dogmatic ortodox. În cercetarea post-doctorală se vor realiza analize sociologică cu date robuste (citări de sondaj, comportamente zilnice), deși introducerea deja citează statisticile IRES despre credința în horoscop.

Autorul recurge la **surse inedite în contextul teologiei pastoral-liturgice**: pe lângă textele clasice (Sf. Scriptură, Sf. Părinți) apar – inevitabil – și surse de informare populare, precum site-uri și reviste de horoscop. Nu este doar un simplu inventar; prin această strategie realistă lucrarea surprinde **modul în care lumea contemporană percepe astrologia**. De exemplu, includerea unor fragmente din ziarul sau site-ul de horoscop arată credincioșilor că „horoscopul se prezintă ca oaza de speranță și binefacere”. Aceasta metodă – care altfel ar părea anevoioasă într-un demers academic – este prezentată ca **o necesitate pentru a nu ocoli fenomenul real**. Această deschidere spre resurse inedite este o **noutate clară comparativ cu studiile teologice obișnuite, care pot ignora complet media de masă**.

În al doilea rând, lucrarea se remarcă prin **abordarea integrată a temei: împletește teologia dogmatică, exegeza biblică și practica pastorală cu elemente de studiu literar și sociologic**. De pildă, capitolul dedicat problemelor pastorale se bazează atât pe canoane și mărturii patristice (de exemplu „Dogmatica” Sfântului Ioan Damaschin citată pentru a respinge horoscopul ca predestinare), cât și pe date statistice sau observații antropologice (cât de răspândită este astrologia în România de azi). **Această combinație de dimensiuni metodologice este relativ rară**. În comparație cu textele românești recente (unde se pune accent mai mult pe avertismente morale generale), teza prezintă un **demers analitic detaliat, cu intervenții directe asupra**

limbajului simbolurilor și asupra practicilor concrete (de exemplu, definirea clară a „ghicitorilor în stele” ca idoli).

În tabelul următor evidențiem elemente specifice de metodologie și resurse:

Element de originalitate	Descriere / Conținut-cheie	Semnificație și impact
Utilizarea surselor mediatice	Studiu neobișnuit al materialelor populare (revue de astrologie, web horoscop) pentru a surprinde „fața reală” a fenomenului.	Aduce o perspectivă actuală: explică de ce credincioșii sunt atrași de horoscop și cum trebuie pastorități consiliate.
Sinergia interdisciplinară	Combină analiza exegezei teologice cu psihologia, iconografia și chiar statisticile sociologice.	Creează o imagine completă a impactului zodiacului – atât ca simbol, cât și ca fenomen social – peste ceea ce au făcut anterior lucrările pur teologice.

Contribuții inedite și puncte de interes

Această teză aduce câteva contribuții notabile:

- **Sinergia psiho-teologică:** combină **perspective jungiene cu teologia părinților**, lucru rar întâlnit în teza ortodoxă, evidențiind cât de semnificative pot fi zodiile ca reprezentări ale psihicului uman (ex. compararea constelațiilor cu „centură imaginară” a cosmosului).
- **Iconografia creștină cu motive astrologice:** studiază iconografia zodiacală ortodoxă (Vroneț, icoane cu decorații stelare) nu ca fenomene marginale, ci ca **mesaje teologice deliberate**. Analiza simbolurilor picturale și a inscripțiilor liturgice (ex. citate scripturale în jurul zodiilor) arată o înțelegere profundă a modului în care **artiștii bisericești „păstrează zodiile”, dar în lumina lui Hristos**.
- **Recontextualizarea tradiției:** lucrarea aduce în discuție și reinterpretări moderne ale unor teme vechi (de exemplu, rolul mișcării New Age în orientul creștin). Notează cum credincioșii contemporani **refac „puntea” dintre astrologie și creștinism într-un mod sincretic**, iar teza îi provoacă să reconsidere rădăcinile păgâne ale horoscopului.
- **Relevanța pastorală:** propune repere actuale de discuție pastorală despre ocultism (cf. subcapitolul *Repere pastorale*), recomandând preoților să explice diferența între

observarea cerului ca parte a slujirii dumnezeiești (ca în rugăciunea Sf. Vasile care alungă „toată lucrarea diavolului” prin fenomene nefirești) și **închinarea la semne ca păcat**.

Pe lângă acestea, lucrarea reiterează mesaje dogmatice importante (de ex. „Dumnezeu a zidit cerurile și pământul” și nu doar „constelațiile”), folosind ca resurse atât exemple istorice cât și raționamente teologice moderne (cf. logica liberului arbitru: „*dacă planetele ar conduce, unde e voința noastră?*”). Toate acestea pot îmbogăți literatura teologică românească privind credințele oculte, care este relativ scurtă în ultimul secol.

- **Abordare psiho-teologică interdisciplinară este un alt element de originalitate.** Unul dintre aspectele cu adevărat originale ale tezei este integrarea psihologiei analitice (Jung) în studierea fenomenului zodiacal în cadrul teologiei ortodoxe. Teza tratează astrologia nu doar ca subiect doctrinar, ci ca **instrument terapeutic și simbolic al psihicului uman** (astrologia a fost folosită ca „un excelent instrument terapeutic” pentru omul modern). Această perspectivă, rar întâlnită în literatura teologică românească, pune accent pe **funcția arhetipală a semnelor astrale, deschizând o punte între simbolistică și sănătate mintală**. Conceptul de „psihologie abisală” legat de astrologie (cap. II) și includerea expresă a lui Jung în argumentație **marchează o direcție nouă**: în timp ce tratatele clasice condamnă astrologia drept superstiție, **teza prezintă o dimensiune terapeutică și simbolică, privită prin lentila creștină**. În esență, se propune **reinterpretarea zodiei ca mijloc de cunoaștere de sine și de armonizare cu dumnezeiescul, nu ca sursă de profeție**. Aceasta reprezintă o noutate metodologică semnificativă, pentru că rareori se găsește în lucrări pastorale o discuție atât de explicită despre **rolul psihologic al miturilor creștine și păgâne**.
- **Analiză iconografică și simbolică inedită.** Teza aduce o contribuție originală prin **examinarea iconografică a motivelor zodiacale în arta bisericească**. Studiul este primul care **compune o imagine comprehensivă a felului în care semnele zodiacale apar în fresce și icoane ortodoxe** și ce semnificații teologice capătă acolo. De exemplu, analiza detaliată a icoanei în care Dumnezeu-Tatăl este prezentat între cele douăsprezece zodii – găsită în Voroneț și alte biserici – scoate în evidență un mesaj esențial: cerul creat, reprezentat de soare, lună și stele (zodii), este „deasupra” și „în mâna” lui Dumnezeu. În acest context, icoanele explicitează că **semnele astrologice sunt doar parte din creație, nu stăpâni ai destinului** (cf. Isaia 44 și Ieremia 27 citate în lucrare). Această abordare iconografică este profund inovatoare, deoarece leagă imagini concrete de interpretări teologice noi – de exemplu, explicând de ce îngerii „rulează zodiacul” ca pe un pergament. În literatura recentă nu găsim **o analiză sistematică care să coreleze simbolistica zodiacului cu Scriptura și Patristica**, așa cum face teza. Prin urmare, studiul se distinge

prin „**primatul viziunii teologice**” asupra imaginii (orientarea vizuală) și decriptarea ei, un demers cu mare originalitate. În tabelul de mai jos evidențiem acest punct ca element nou:

Element de originalitate	Descriere / Conținut-cheie	Semnificație și impact
Analiza simbolică a iconografiei zodiacale	Studiu inedit al reprezentărilor vizuale ale zodiei în biserici (ex. Voroneț) și interpretarea lor teologică.	Arată cum arta religioasă încorporează motivul zodiacal pentru a sublinia suveranitatea lui Dumnezeu (substraturile cosmice). Explicarea mesajelor iconice oferă noi instrumente didactice pentru credincioși și preoți.
Însoțirea zodiacului cu textele biblice	Corelarea directă a semnelor zodiacale cu pasaje scripturale (Isaia, Ieremia) și dogmatice (Ioan Damaschin), prezentate în context iconografic.	Accentuează continuitatea între Creație și Scriptură: demonstrează că orice „citire a stelelor” este interpretată ca idolatrie (I. Sirah 13) și reafirmă libertatea creștină în fața cosmosului.

Implicații pentru pastorație și recomandări

Dezbaterea din teză are numeroase implicații concrete pentru preoți și duhovnici:

- **Educație catehetică:** Se recomandă includerea acestor subiecte în predici și cateheze pentru a **contracara influențele populare anti-creștine**. De exemplu, preotul poate folosi imagini din icoane (Voroneț) și texte patristice pentru a arăta că **semnele zodiacale nu ne definesc destinul**, ci ne subliniază datoria de a cunoaște pe „Creatorul celor de sus”.
- **Consiliere spirituală:** Consilierea persoanelor dependente de horoscop poate fi îmbunătățită prin teza aceasta: pastorul ar putea evidenția analogiile simbolice (de ex. „zodii” ca etape de creștere spirituală), dar clar separând acestea de orice putere de control. „*Horoscopul ne dă falsa impresie că putem cunoaște destinul*”, iar preotul trebuie să reamintească libertatea creștină pe care a primit-o de la Dumnezeu.
- **Liturgică și canonică:** Lucrarea reamintește că niciun Sinod sau Părinte al Bisericii nu a **aprobat ghicitul în stele**; implicarea practicienilor oculte apare explicit menționată în proroacele ca semn de mânie divină (cf. Ieremia 27: „*ghicitorii vă prezic minciună*”). Astfel,

se recomandă inserarea unor rugăciuni de apărare (ex. Molitfele Sfântului Vasile cel Mare) în caz de influențe demonice percepute concret.

- **Programe educaționale:** Având în vedere statisticile citate (~45% români consultă horoscopul), autorul tezei sugerează organizarea de cursuri sau seminarii la nivel de parohie sau școală de vară pentru tineri. Acestea ar utiliza materialul psiho-teologic al tezei (preluând inserții junguiene, iconografice și scripturale) pentru a discuta vulnerabilitatea omului contemporan la „șarlatanie și superstiție”.

O noutate majoră se găsește și în **dimensiunea pastorală sistematic abordată**. Teza formulează explicit recomandări pastorale și repere de cateheză pentru confruntarea horoscopului, lucru rar întâlnit la un nivel doctoral. Este meritul autorului că **leagă cercetarea științifică de nevoia concretă a Bisericii de azi: identifică paliere de intervenție** (predică, consiliere, rugăciune, pedagogie) unde problemele zodiacului trebuie tratate. Această orientare practică – incluzând un capitol dedicat „Repere pastorale” – conferă lucrării un **caracter aplicativ neobișnuit**. Spre deosebire de alte studii teologice care rămân abstracte, **această teză este explicit menită să servească vocației pastorale, ceea ce constituie un argument de noutate**.

Rezumatul de originalitate al contribuției tezei: prin **focusul psiho-teologic și iconografic, teza descoperă sensuri neexploatate anterior în literatură**. Impactul asupra teologiei pastorale românești poate fi considerabil: oferă un model de cercetare integrativă și practici pastorale concrete în fața fenomenelor oculte moderne. Cele prezentate aici pot fi astfel privite ca pași inițiali spre **o școală de gândire care să trateze sincretismul și miturile contemporane cu aceeași rigoare ca dogmele fundamentale**.

Tabel rezumativ al temelor și aplicațiilor

Temă centrală	Argumente / Conținut-cheie	Implicații pastorale
Zodiacul și creația divină	Astrele fac parte din creația lui Dumnezeu (Isaia 44:24-25 privind Domnul Createlor); orice <i>prezicere</i> în stele e idolatrie (Sf. Ioan Damaschin; Sirah 13).	Predicarea suveranității lui Dumnezeu peste univers; învățământ despre libertatea omului față de influențe astrale (liber arbitru).
Simbolism și iconografie ortodoxă	Iconografia cu zodii (ex. Voroneț) sugerează că semnele zodiacale au rol de simbol, nu de altare – Duhul	Utilizarea imaginii icoanelor ca material didactic (de ex. explicarea semnificației celor 12 zodii pictate)

Temă centrală	Argumente / Conținut-cheie	Implicații pastorale
	Sfânt subliniază Creatorul, nu astrologii (Isaia, Ieremia).	ca <i>constelații create</i>). Clarificarea că orice <i>semne</i> în lăcașuri nu predestinează viața, ci ne invită spre Dumnezeu.
Astrologie și interpretare psiho-teologică	Referințe la Jung și psihologia arhetipurilor: astrologia poate fi un limbaj arhetipal (planete ca simboluri psihice). Teza evidențiază că astrologia are rol terapeutic când este <i>corelată cu valorile creștine</i> , înțelegând nevoile sufletești sub forma simbolurilor astrale.	Consilierea credincioșilor atrași de horoscop prin introducerea simbolurilor pozitive (ex. speranță, sens), dar încadrarea lor în teologie creștină. Exerciții pastorale în curente noi (ex. dezbateri tematice, ateliere despre mituri cosmice).
Biblia și patristica vs. practicile oculte	Studii detaliate ale textelor de legătură: Deuteronom și Noul Testament interzic practicile ghicitului; Ieremia 27: „ citim în stele – ne prezic minciună”; Părinții consideră „ghicitorii în stele” ca <i>închinători la idoli</i> .	Exerciții catehetice clare: explicarea laicilor că astrologia implică o închinare greșită (folosind scrieri patristice moderne, canoane etc.). Conștientizarea riscului mântuirii când se caută răspunsuri <i>dincolo de Biserică</i> .
Aspecte liturgice și pastorale practice	Teza analizează rubricile liturgice care fac aluzii la stele și practicile excluse de canoane. Subcapitolele din capitolul de teologie pastorală prezintă o „concluzie teologică între simbol și idol” și <i>repere pastorale</i> privind ocultismul.	Recomandarea scrierii unor resurse catehetice și liturgice (predici-model, slujbe speciale) care să clarifice poziția Bisericii despre astrologie și să ofere credincioșilor totuși un mod de „citire” simbolică a cerului.

Concluzii

Teza doctorală „Zodiacul între mit și pastorație” oferă **o viziune integrativă asupra astrologiei** în spațiul ortodox: **ea nu se limitează la a repeta anatemele tradiționale**, ci oferă o interpretare psiho-teologică și vizuală, captivantă chiar și pentru cititorul nespecialist. Folosind un limbaj dens, dar accesibil, autorul reușește să fie riguros în exegeză (citând din Scriptură și Sfinții Părinți), și totodată creativ în punerea în oglindă a imaginii și teoriei.

Contribuțiile practice – de la conceperea de resurse vizuale inspiraționale la recomandări pastorale concrete – fac sinteza utilă preoților și teologilor români. În ansamblu, sinteza

semnalează că **discuția despre horoscop și zodii nu poate fi tratată ca un subiect periferic**: ea înglobează teme fundamentale ale teologiei ortodoxe (Creatorul, libera voință, relația om-Dumnezeu) și cere atenție continuă în viața pastorală și catehetică.

Piste de cercetare post-doctorală. Rămân și câteva savuroase și solide piste de cercetare post-doctorală, axe de cercetare, fiecare cu întrebări-cheie, credibile atât în teologie, cât și în psihologie:

I. Idolatria ca mecanism psihic: „Este idolatria o eroare teologică sau un mecanism psihic inevitabil?” Cadrul teoretic ni-l conferă Carl Gustav Jung – arhetipul Self-ului, numinosul, proiecția și Sab 13 – confuzia creație / Creator. **Idolatria nu apare din lipsa religiei, ci din hiperfuncționarea imaginației simbolice neintegrate.** Metodologie: analiză comparativă text biblic – texte jungiene; hermeneutică simbolică; istoria ideilor religioase. Miza: reformularea idolatriei ca patologie psihică de percepție a sacralului, nu ca simplă „eroare morală”.

II. Efectul Forer și discernământul spiritual (psihologie cognitivă + teologie): Întrebare: De ce „recunoaștem” revelații false ca fiind autentice? Cadru: Bertram R. Forer și discernământul duhovnicesc (Evagrie, Cassian). Ipoteză: **Discernământul spiritual tradițional funcționează ca antidot cognitiv la efectul Forer.** Metodologie: analiză psihologică a textelor ascetice; corelare cu literatura despre biasuri cognitive; posibil studiu experimental interdisciplinar. Miza: Poziționarea teologiei ca resursă epistemologică, nu doar confesională.

III. Numinosul fără Dumnezeu (Jung + spiritualitate seculară). Întrebare: Ce se întâmplă cu experiența numinoasă într-o cultură post-teistă? Cadru: Jung (numinos, religio naturalis) și studii despre „spiritual but not religious”. Ipoteză: Modernitatea nu a pierdut sacralul, ci l-a fragmentat în micro-idolatrii (self, știință, ideologie). Metodologie: sociologie religioasă, analiză discursivă, psihologie culturală. Miza: **Explicarea revenirii „magicalului” în societăți hiper-raționalizate.**

IV. Arhetip versus Revelație (limitele psihologiei religiei). Întrebare: Poate psihologia explica complet revelația fără a o anula? Cadru: Jung (arhetip, simbol), teologie apofatică, critica reducăționismului psihologic. Ipoteză: Reducerea revelației la arhetip produce exact eroarea descrisă în Sab 13. Metodologie: analiză epistemologică, dialog teologie–psihologie, filosofia științei. Miza: **Stabilirea unei frontiere metodologice clare între explicație și reducăție.**

V. Idolatria modernă și psihologia credinței (aplicație contemporană). Întrebare: **Ce „zei ai lumii” produce psihicul modern?** Posibile studii de caz: cultul performanței, tehnologia ca transcendență, ideologia identitară, wellness-ul absolutizat. Cadru: Jung + Forer, teologie biblică, psihologia sinelui. Miza: Relevanță publică, interdisciplinară, cu impact cultural.